

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „ХРИСТО БОТЕВ“ - ГРАД БУРГАС, КВ. ПОБЕДА

тел. 056/ 84-31-59, e-mail: veleka_02@abv.bg

УТВЪРЖДАВАМ
РАДОСТИНА БОГУШАНСКА
ДИРЕКТОР

ПРОГРАМА

**ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ И ЗА ПРИОБЩАВАНЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ
УЯЗВИМИ ГРУПИ**

(2022 -2023 г.)

Настоящата Програма е приета с решение на ПС от 13.09.2022 г., Протокол № 1/13.09.2022 г.

1. УВОД

Настоящата програма цели да начертае целите и задачите на работа с деца и ученици от ОУ „Христо Ботев“ – гр. Бургас, кв. Победа и урежда взаимоотношенията между институциите, във връзка с предоставянето на приобщаващо образование.

Изграждането и е подчинено на основните приоритети на правителството в посока изграждане на образователна среда за:

- разгръщането на потенциала на всеки ученик за личностно развитие, както и успешна реализация и социализация;
  - по-високо качество и по-добър достъп до образование;
  - ранна превенция на обучителни затруднения;
  - включващо обучение на ученици със специални образователни потребности (СОП);
  - включващо обучение и социално включване на ученици с девиянтно поведение; разширяване на обхвата на институциите в училищното образование за осъществяване на включващо обучение и надграждане на досегашния положителен опит в тази област.
- Училищната програма е част от Националната програма за равен достъп до образование и личностно развитие и цели осигуряване на равен достъп и подкрепа за развитие и приобщаване в системата на училищното образование на децата и младежите като предпоставка за равноправно социално включване и пълноценна личностна реализация и участие в развитието на местните общности и страната.

Начините за приобщаване на учениците са много и най-разнообразни, но в основната си част са базирани на образователни мерки. От една страна, се насърчава ученето през целия живот: специални програми обхващат децата от най-ранна възраст, от друга страна се набляга на интеркултурното образование, умението за общуване с представители на различни култури, съзнателно изграждане на толерантност. Особено важно се оказва обучението на учителите, които са решаващ фактор при възникването на подрастващото поколение.

Четири са групите ученици, които в Закона за предучилищното и училищно образование /ЗПУО/ са определени като уязвими или с потребности от допълнителна работа:

1. *Ученици в риск (от ранно напускане на училище; със слаба мотивация за постигане на по-високи резултати в обучението и развитието; жертва на насилие и тормоз; жертва на въвлечане в трафик на хора; полусираци и сираци, с родители емигранти; с девиянтно поведение; участници в употреба и/или разпространение на алкохол, тютюневи изделия, наркотични вещества и опии); участници и склонни към развиването на зависимости към хазартни игри; от етническите малцинствени групи).*
2. Ученици със специални образователни потребности (СОП).
3. Ученици с изявени дарби.
4. Ученици с трайни здравословни проблеми.

Въздействието върху всеки представител от тези групи е предизвикателство пред учителите, което неизбежно води до промяна на традиционните педагогическите практики и създава нова обучителна ситуация за намиране на начини за учене и напредък за всяко дете.

Най-важното в образователната практика и взаимодействието с учениците от тези четири групи в посока на тяхното успешно приобщаване и осигуряване на равни възможности за обучение и развитие е да се прояви разбиране за тяхното различие. Ученето да се свързва със силните им страни и интересите им, а учителят да е посредникът, който да планира и улеснява процеса. Неговото майсторство следва да е в откриването на точките на включване на всяко дете в ученето, в събуждането и поддържането на желанието му да знае и изследва, в търсенето и в намирането на форми, отговарящи на засиления интерес и в прилагане на решения за активното му участие.

Програмата е изготвена в съответствие с действащите стратегически и оперативни национални документи на централните ведомства, в изпълнение на държавната политика за предоставяне на равни възможности на всички българските граждани и за приобщаване на децата и учениците от уязвими групи.

Училищната програма се базира на:

- Закон за предучилищното и училищното образование;
- Наредба за приобщаващото образование;
- Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства;
- Закон за защита от дискриминация;
- Конвенция за борба срещу дискриминацията в областта на образованието;
- Националният план за интегриране на деца със СОП и/или хронични заболявания в системата на народната просвета.

Програмата включва редът и начините за оказване на обща и допълнителна подкрепа на всички деца и ученици, които имат необходимост от такава в училище, съобразно неговите лични интереси, потребности и нужди.

Уязвими групи в училище са деца и ученици, диагностицирани със специални образователни потребности, хронични заболявания, двигателни увреждания, деца и ученици в риск, деца и ученици, застрашени или жертва на насилие, деца с изязвени дарби, деца-сираци и полусираци, деца-бежнаци, деца от различни етнически групи и др. с други идентифицирани нужди.

III. Подкрепа за личностно развитие

Подкрепата за личностното развитие се осъществява във връзка и в корелация с разработените областни стратегии за подкрепа на личностното развитие, както и въз основа на анализ на необходимостта от обща и допълнителна подкрепа.

1. Обща подкрепа

За организиране на подкрепата на личностното развитие в училище за координатор е определен педагогически специалист, който изпълнява функциите си съобразно Наредбата за приобщаващото образование.

Общата подкрепа в училище се осъществява от екип, ръководен от координатора, както и училищен психолог, логопед, педагогически съветник. Общата подкрепа е насочена към развитие на потенциала на всяко дете и ученик. Общата подкрепа включва различна екипна работа също така и между отделните специалисти и осигуряване или насочване към занимания по интереси. Заниманията по интереси се организират от училище.

Кариерното ориентиране, провеждано от педагогическия съветник или консултант от кариерен център също е част от общата подкрепа на учениците от първи до последния клас за училището.

В училището функционира пригодена стая за училищна библиотека, която чрез осъществяване на различни дейности представява част от общата подкрепа на децата и учениците.

Описаните морални и материални награди също са част от предоставяната от училището обща подкрепа.

Общата подкрепа включва и други дейности, подробно описани в Наредбата за приобщаващото образование.

2. Допълнителна подкрепа

Допълнителната подкрепа се осъществява въз основа на направена оценка на индивидуалните способности на определено дете или ученик.

Оценката на способностите се извършва от специално назначен екип от специалисти, съобразно необходимостта на детето и след това се потвърждава от Регионален център за подкрепа на приобщаващото образование.

Учениците, за които може да се поиска оценка на способностите са от следните уязвими групи:

-затруднения във физическото, познавателното, езиковото, социалното, емоционалното и творческо развитие на детето спрямо децата от същата възрастова група;

- деца с хронични заболявания;
- деца в риск;

Допълнителната подкрепа включва:

- работа с дете или ученик по конкретен случай;
- психо-социална рехабилитация;
- рехабилитация на слуха;
- зрителна рехабилитация;
- рехабилитация на комуникативни нарушения;
- осигуряване на достъпна архитектурна среда;
- специализирани средства;
- ресурсно подпомагане.

Допълнителната подкрепа се реализира чрез план за действие за всяко конкретно дете. Родителите задължително се включват в плана за действие като активни участници в дейностите.

Ако Регионалният център препоръча допълнителна подкрепа, но родителите откажат, училището уведомява отдел „Закрила на детето“, по местоживее на детето, с цел социалните служби да окажат съдействие и ако се налага помощ на родителите за осъзнаване на нуждите на детето.

При наличие на три и повече деца/ученици в паралелка се осигурява помощник-учител за подпомагане работата на учителите. Задълженията на помощник-учителите са разписани в Наредбата за приобщаващото образование.

При необходимост се изработва индивидуална учебна програма по съответните учебни предмети с цел по-лесното възприемане от ученика, а също се така се изготвя и индивидуален учебен план или учебен план за обучение в комбинирана форма на обучение. За ученици с изявени дарби също се изработва индивидуален учебен план.

III. План за изпълнение на програмата

Мерки за реализиране на програмата	Отговорни лица	Срок за изпълнение	Индикатори	Очаквани резултати
I. ОРГАНИЗИРАНЕ И КООРДИНИРАНЕ НА ПРОЦЕСА НА ОБЩА И ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ				
1. Със заповед на директора на училището се определя координатор за осигуряване на процеса за обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.	Директор	В началото на учебната година.		
2. Провеждане на редовни екипни срещи с класните ръководители на учениците от I – VII клас, учителите и други специалисти за организиране на процеса на обща и допълнителна подкрепа на учениците	Класни ръководители; Директор; Учители; Пед.съветник, ресурсен учител	постоянен	Брой ученици: - с хронични заболявания; - с обучителни трудности; - в риск; - със специални образователни потребности; - поведенчески проблеми - с изявени дарби	Предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на учениците.
3. Утвърждаване на списък с	Директор:		Брой ученици	

<p>учениците, на които ще се предоставя допълнителна подкрепа за личностно развитие</p>	<p>Класни ръководители съвместно с учителите, пед. съветник, ресурсен учител</p>	<p>В началото на учебната година</p>	
<p>4. Проучване на факторите, пораждащи нуждата от обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.</p>	<p>Координатор; Класни ръководители съвместно с учителите, пед. съветник</p>	<p>постоянен</p>	<p>Изготвяне на план за подкрепа на ученика съобразно индивидуалните му потребности</p> <p>Да добием по-ясна представа за проблемите на ученика, за да получи адекватна подкрепа и помощ.</p>
<p>5. Проследяване на динамиката в развитието на ученика и при необходимост се внасят промени в плана за подкрепа и в индивидуалните учебни програми</p>	<p>Педагогически съветник, ресурсен учител; Класни ръководители</p>	<p>постоянен</p>	<p>Резултати</p> <p>Предоставяне на равни възможности на всеки ученик и приобщаване на учениците от уязвими групи.</p>
<p>II. КОРЕКТИВНИ МЕРКИ ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ И ЗА ПРИОБЩАВАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ УЯЗВИМИ ГРУПИ</p>			
<p>Общата подкрепа за личностно развитие в училище се изразява в включването на учениците в:</p> <p>- Допълнително обучение по учебни предмети при</p>	<p>Училищен екип; Учителите; Ресурсен учител; педагогически</p>	<p>постоянен</p>	<p>Брой ученици, на които ще се предоставя допълнителна подкрепа за личностно развитие</p> <p>Установяване ефективността на работа на програмата и напредъка на учениците.</p>

<p>условията на Закона на предучилищното и училищното образование;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Консултации по учебни предмети и допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове; - Логопедична работа с учениците; - Психолого-педагогическа работа с учениците - Занимания по интереси за развитие на способностите, компетентностите и изявата на учениците в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта; - Изграждане на позитивен психологически климат въз основа на Механизма за противодействие на училищния тормоз на учениците;	<p>съветник, психолог</p>		
--	-------------------------------	--	--

I. УВОД

Програмата цели да начертае целите и задачите на работа за приобщаване на децата и учениците от уязвими групи в ОУ „Хр. Ботев“-кв. Победа. Насочена е към деца и ученици в риск, деца и ученици със специални образователни потребности, с хронични заболявания, увреждания, деца и ученици от малцинствен произход, деца и ученици, застрашени или жертва на насилие, настанени в институции, деца-бежанци, деца от различни етнически групи и с други идентифицирани нужди. Приобщаващото образование е насочено към премахване на всички бариери за учене и участие на всички деца от уязвими групи и предпазването им от изключване и маргинализация.

В ОУ „Хр. Ботев“-кв. Победа се осъществява подкрепа в обучението на децата със СОП, която отговаря на очакванията на родителите и учениците за необходимостта от разнообразни услуги, които поставят в центъра на системата детето. Спецификата на приобщаващото образование налага прилагането на новаторска политика, критично осмисляне на постигнатото и творческо използване на добрите практики за развитие на човека, за утвърждаване на неговото достойнство.

Училищната програма се базира на:

- Закон за предучилищното и училищното образование;
- Наредба за приобщаващото образование
- Международна конвенция за правата на детето;
- Световна програма на ЮНЕСКО "Образование за всички";
- Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства;
- Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020);
- Закон за защита от дискриминация;
- Конвенция за борба срещу дискриминацията в областта на образованието; Национална стратегия за интеграция на лицата, получили международна закрила в Република България 2014-2020 г.

Основна цел: Осигуряване в училището на подкрепа за равен достъп до качествено образование и за развитие на потенциала на всеки ученик с цел неговата личностна, професионална и гражданска реализация в обществото.

- ✓ Постигането на тази цел изисква определяне на уязвимите групи деца и прилагане на разнообразни мерки, съобразени със спецификата на всяка от тях.
- ✓ На учениците в системата на училищното образование се предоставя обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.
- ✓ Подкрепата за личностно развитие се предоставя в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всеки ученик.

II. КОНЦЕПТУАЛНИ ОСНОВИ НА ПРИОБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ, НА КОИТО СЕ БАЗИРА ПРОГРАМАТА

Приобщаващото образование представлява всеобхватен процес, който включва осигуряване на подкрепа и равни възможности за качествено образование, приемане индивидуалността на всяко дете, разнообразието от потребности на всички деца и включване на ресурси насочени към създаване на възможности за развитието и участието им във всички аспекти на живота в общността. Постигането на този стандарт изисква диференцирана грижа, педагогически подходи, съобразени с възрастовите и социалните промени, превенция и навременно систематизиране на наличната информация, за да се организира учебният процес, съобразно потенциала и силните страни на децата.

Училището работи за осъществяването на успешно приобщаващо образование като крачка по пътя за постигане на крайната цел – създаване на приобщаващо общество, което да позволи на всички деца и възрастни, независимо от пол, възраст и етническа принадлежност, наличие или отсъствие на нарушения в развитието, или с тежки заболявания да участват в живота на обществото и да имат своя принос.

В официално приетата „Стратегията за намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020)“ в точка 7.1.4. – Достъп до качествено образование за деца и ученици със специални образователни потребности, е указано, че *„междусекторният подход, разработването и изпълнението на политики на национално, регионално и общинско равнище следва да осигуряват приобщаващо образование за децата и учениците със специални образователни потребности чрез ... изграждане на педагогически и специализирана подкрепяща среда за всяко дете и ученик за осигуряване на приобщаващото образование“*. В точка 7.2.5. на посочената Стратегия се уточнява, че допълнителна подкрепа *„се предоставя на деца и ученици със специални образователни*

потребности; с хронични заболявания; в риск; с изяви на дарби, като ограничават преждевременно напускане на училище и предотвратява социалното изключване“.

Съгласно чл. 3 от ЗПУО „образованието е национален приоритет и се гарантира чрез прилагането на следните принципи:

1. *едина държава образователна политика за осигуряване правото на предучилищно и училищно образование;*
2. *ориентираност към интереса и към мотивацията на детето и на ученика, към възрастовите и социалните промени в живота му, както и към способността му да прилага усвоените компетентности на практика;*
3. *равен достъп до качествено образование и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик;*
4. *равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование;*
5. *запазване и развитие на българската образователна традиция;*
6. *хуманизъм и толерантност;*
7. *съхраняване на културното многообразие и приобщаване чрез българския език;*
8. *иновативност и ефективност в педагогическите практики и в организацията на образователния процес въз основа на научна обоснованост и прогнозиране на резултатите от иновациите;*
9. *прозрачност на управлението и прозрачност на развитието на предучилищното и училищното образование;*
10. *автономия за провеждане на образователни политики, самоуправление и децентрализация;*
11. *ангажираност на държавата, общините и юридическите лица с нестопанска цел, работодателите, родителите и други заинтересовани страни и диалог между тях по въпросите на образованието.*

Посочва още, че приобщаващо образование е процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и на разнообразието от потребности на всички деца и ученици чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.

Раздел II от Наредбата за приобщаващо образование определя:

ПРИНЦИПИ НА ПРИОБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ:

1. *Гарантиране на правото на всяко дете и ученик на достъп на достъп до детска градина или училище най-близо до неговото местоживее и на правото му на качествено образование;*

2. Гарантиране на достъпа на всяко дете или ученик до подкрепа за личностно развитие в зависимост от неговите индивидуални потребности с оглед възможността за възникване на затруднения в процеса на обучението и приобщаването и на необходимостта от подходяща подкрепа;
3. Прилагане на диференцирани педагогически подходи в съответствие с интересите и стимулиращи мотивацията на детето и на ученика, съобразени с възрастовите и социалните промени в живота му и адаптирани към способността му да прилага усвоените компетентности на практика;
4. Приемане и зачитане на уникалността на всяко дете и ученик – индивидуалните потребности и възможности, личностните качества, знанията, уменията и интересите, на които образователната институция трябва да отговори по подходящи начини, така че детето или ученикът да развие максимално своя потенциал;
5. Равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование, гаранции за които са създадените условия за обучение на всички деца и ученици заедно, независимо от трудностите и различията, които може да възникнат при ученето и научаването и при участието им в дейността на детската градина или училището;
6. Системен и холистичен подход на организация и сътрудничеството на образователните институции в областта на приобщаващото образование на всички равнища – управление и експлоатация на приобщаващи педагогически практики, създаване на сигурна и подкрепяща среда, участие на родителите, мониторинг на процеса и на качеството на подкрепата за личностно развитие, както и на влиянието им върху обучението и постиженията на децата и учениците;
7. Сътрудничество между всички участници в процеса на приобщаващото образование – детската градина, училището, центърът за подкрепа за личностно развитие, детето, ученикът, семейството и общността;
8. Намаляване на влиянието на социалните неравенства върху ученето и върху участието на децата и учениците в дейността на детската градина или училището;
9. Нетърпимост към дискриминациите нагласи и поведение и подготовка на децата и учениците за живот в приобщаващо общество;
10. Гъвкавост и динамичност на процеса на приобщаващото образование съобразно потребностите на децата и учениците и в зависимост от спецификата на обществения живот.

Системното и рационално организирано приобщаващо образование се основава на следните убеждения:

- ▶ подкрепа на самостоятелната активност на детето;

- ◀ активно участие в образователния процес;
- ◀ вариативност при организацията на обучението и възпитанието;
- ◀ партньорски отношения с родителите;
- ◀ динамично развитие на образователния модел в училище.

Съобразно с тези убеждения ученето се мотивира от различни потребности на децата, от познавателните им интереси, участие в игри и други продуктивни дейности. Колкото повече ученето се свързва с потребности на децата, толкова участието им е помотивирано, по активно и плодотворно, а педагогическата подкрепа е по-ефективна. При приобщаващото образование детето/ученикът е субект на образователно-възпитателния процес и неговото лично и индивидуално развитие са главни ценности в дейността на образователните институции. Субектната позиция на подрастващите в образованието се постига чрез лично ориентирания подход, при който на обучаваните се отредят водещи, а не подчинени позиции. Каго център в образователните взаимодействия те могат да изкажат мнения, да се самоорганизират, да вземат решения. Това положение коренно променя ролята на възрастния в живота на децата, при която възпитателните взаимодействия следва да се осъществяват умело, дискретно, чрез ползване на позитивни образователни модели, при които децата да се чувстват свободни, значими, защитени.

Приобщаващото образование акцентира на идеята личността на детето да е в центъра на цялата система, да се формират общочовешки ценности, да се постигне ясна структурираност, системност и технологичност на всички етапи от образованието. Това е продиктувано от убедеността, че лично развитие може да се осъществи само в такава културно-образователна среда, която е способна да поражда личностен смисъл, да стимулира процесите на саморазвитие, да създава пространство за свобода, творчество, самореализация и развитие. В приобщаващото училище/детска градина се работи с убеждението, че разликите между хората са нещо нормално и че процесът на обучение следва да се приспособява към образователните потребности на всички деца. Благосъстоянието на децата е първостепенна задача за приобщаващото образование, което се изразява в усещането за защитеност от дискриминация, принадлежност към училището или детската градина и ценностно отношение към всяко дете. В този контекст педагогическите взаимодействия с децата трябва да се осъществяват в атмосфера на позитивно приемане на различието и създаване на условия за развиване на потенциала на всяко дете и насочване към практики, които могат да осмислят живота му при спазване на принципите за равенство, справедливост и индивидуален подход.

III. НЕОБХОДИМИ УСЛОВИЯ И СУБЕКТИ НА ПРИОБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ПРОГРАМАТА

Културно-образователна среда за приобщаване

За осъществяването на успешно приобщаващо образование от съществено значение е оптималната организация, проектирането, създаването и поддържането на адекватна културно-образователна среда, която не само да осигурява емоционален комфорт на децата и учениците, но и да подкрепя и стимулира тяхното развитие. Културно-образователната среда е комплексно понятие, изразяващо единството на културата и образованието като взаимно допълващи се аспекти на социалния живот. От гледна точка на философията тя се приема като комплекс от материални и духовни компоненти, с които взаимодействат социалните субекти (индивид, група, общество) по посока на удовлетворяването на своите потребности и интереси, на създаването и развитието на нови духовни и материални ценности. Оптималната приобщаваща образователна среда е архитектурно достъпна и наситена със специализирано оборудване и технически средства. Средата е източник за психично развитие за децата. Тя им влияе много по-силно и непосредствено, отколкото на възрастните, и може да изпълни своите функции, ако е достъпна, отговаря на потребностите им, разширява начините за познание на света и личностно развитие. Ето защо приобщаването изисква създаване на културно-образователно пространство като среда, способстваща за личностно развитие на детето и ученика и изпълнена с личностно значимо съдържание, пораждащо у участите се личностен смисъл при ученето, творчество и позитивни житейски перспективи. Тя е предпоставка за усвояването на ценностите и нормите на материалната и духовната култура от подрастващите, за реализиране на собствения им потенциал и творческото му развитие и обогатяване. За правилното функциониране на детето/ученика в образователната среда не е достатъчна само интелектуална ориентация, необходимо е и съответно емоционално отношение към заобикалящите го явления, за да може да се ръководи от него при вземането на решения за действие. Приобщаващата среда създава условия за учене заедно с другите, където учителите и учениците са една общност, където детето е център на системата и постоянно се насърчава активното му участие в ученето. Такава среда е приятелска, тя прави училището привлекателно и дава възможност не само децата и учениците да се обучават ефективно, но и учителите се развиват професионално. Тя създава възможности всички да бъдат заедно, да изграждат отношения, да създават приятелства, независимо от различията между тях.

Педагогическите специалисти

В разнообразната палитра от фактори, обезпечавщи образователното приобщаване, съществена роля има и отношението на педагогическите специалисти към децата и готовността им чрез комплексни и координирани грижи да им оказват адекватна подкрепа за развитие на наличния им потенциал и за преодоляване на техните обучителни, психологични, социални и физически затруднения.

Образователната подкрепа е неразделна част от приобщаващия процес и първоначално задължение на педагогическите специалисти, защото тя е насочена към преодоляване на негативното влияние на фактори в средата, които могат да възпрепятстват активното участие на децата и тяхното учене, научаване и развитие. Педагогическите специалисти трябва да намерят най-ефективните начини за позитивно общуване и подкрепа, така че децата с различни способности и начини за взаимодействие и учене да могат да се включват пълноценно в образователния процес, да разбират и да участват. Те следва да умеят да променят задачите и да проявяват гъвкавост, когато определени изисквания са трудни за някои деца. Съвместното обучение на деца с различни способности и диференциацията на задачите са ключови инструменти за постигане качество на образование на всички деца, което изисква педагогическите специалисти да използват и развиват комбинации от творчески стратегии за обучение и сътрудничество, защото със своето професионално поведение задават модели на отношение, които неизбежно се възпроизвеждат от децата и педагогическия персонал. Основни действащи лица на приобщаването в образованието са компетентните учители. Те са педагогически подготвени и професионално ангажирани да изпълняват политиката на държавата за превенция на изключването. В тази програма включването на всички деца в образованието следва да бъде водещо начало в работата на всеки учител, чиято първостепенна задача е да разпознава обучителните и поведенческите трудности на децата, да взаимодейства с тях на различни нива, така че те да разбират познавателното съдържание и да участват в педагогическите взаимодействия. За тази цел учителите изследват потенциала на всяко дете, насочват го в положителна посока, създават условия, които улесняват обучението и допринасят за постигане на успех от обучаваните, проектират академичното и социалното им израстване. Насочеността към развитие в приобщаващото образование изисква педагозите да владеят и използват методи за активно учене и позитивно взаимодействие с децата и учениците, да създават и поддържат благоприятна среда за образование чрез максимално използване на силните страни на детето и ресурсите на всички участници и фактори в културнообразователното пространство. Това предполага педагозите да се запознаят с добри практики и работещи модели и технологии и да конструират свой собствен опит, като изпълняват отговорно функционалните и посрещането на индивидуалните образователни потребности на децата; да планират и работят в екип с другите професионалисти, да взаимодействат активно с местната общност. Това от своя страна налага своевременна и постоянна квалификация на учителите, повишаване на техния статут и стандарт на живот, активно съдействие и подкрепа за професионалното им развитие.

Технологии за осъществяване на приобщаващото образование.

За осъществяване на успешно приобщаващо образование всички педагогически специалисти следва да усвоят и развият нови стратегии и специфични технологии на педагогическо взаимодействие, основаващи се на хуманно-личностния, холистичния, комуникативно-експресивния и креативния подход. Тези технологии на педагогическо взаимодействие следва да отразяват най-дълбоката същност и ключовата дума на съвременното образование – развитието, предоставящо възможности за овладяване от всички деца на подходящи за възрастта ключови компетентности като критерий за качеството и ефективността на образованието. Технологиите на педагогическо взаимодействие, адекватни за приобщаващото предучилищно образование, следва едновременно да отразяват многообразието на социалния и природния свят и да позволяват нужната гъвкавост на използването им, което да се отразява върху формите, методите и средствата на обучение, и да дадат възможност за участие на всички деца. В тези технологии активно да се използват разнообразни дейности и форми на активност за децата, като ролеви игри, говорене, слушане, движение, пеене, рисуване, драматични игри и инсценировки, конструирани, разглеждане на книги и картини, аудио- или видеоматериали и компютри, разходки и др. Центрираното върху детето педагогическо взаимодействие изисква още да се разшири използването на практическиите действия на децата и учениците, основани на личния им опит, да се акцентира върху съвместната им дейност, като тя постепенно се развива и обогатява. Посочените дейности следва да въвлечат емоционално децата и да превръщат процесите на общуване и на учене във вълнуващо и забавно преживяване. Технологиите на педагогическо взаимодействие се разгръщат в интерактивна образователна среда, която да активизира всяко дете да се развива самостоятелно и във взаимодействие с другите. Те са мощен инструмент за утвърждаване на правата на човека и насърчаване на толерантност към различието, чрез тях могат да се преодоляват културни, етнически, религиозни и други различия. Познавателното съдържание, включено в технологиите на педагогическо взаимодействие с децата от предучилищна и училищна възраст, следва да представя елементи от културната идентичност на децата, за да може да се развие като предпоставка за включване на деца от различни етноси и националности. Включването в обща образователна среда на деца и ученици с ментални, физически и сензорни затруднения изисква и специфични помощни средства, които им помагат да извършват ежедневни дейности и да решават учебни задачи. Помощните средства и технологии могат да бъдат от решаващо значение за приобщаването и на деца, невладеещи или слабо владеещи официалния език.

Сътрудничество със семейството и общността

Приобщаващото образование е немислимо без създаването и укрепването на двупосочни устойчиви връзки на образователната институция и семейството на основата на общия интерес за развитието на детето. Известно е, че на много семейства се налага да сменят училище или населено място, за да избегнат изключването, което понякога се основава на остарели правни документи, стратегии, нагласи и предразсъдъци, в основата на което е липса на ресурси и невъзможност за достъп. Родителите са били и продължават да бъдат важна

движеща сила за приобщаващото образование. Тяхното мнение следва да се зачита и уважава, тъй като те най-добре познават децата си и най-много искат децата им да бъдат приети от педагогическите специалисти и от връстниците си, да имат приятели и да водят нормален живот. Те имат право да бъдат информирани, да участват активно, да присъстват, винаги да знаят какво се случва с техните деца в училището и когато е необходимо, заедно с учителя да оказват подкрепа на нуждаещите се деца. В този план логично се налага изискването между родителите и педагогическите специалисти да има позитивни отношения, защото ефективно партньорство се случва, когато има сътрудничество, комуникация и най-вече доверие между родители и професионалисти. Най-добрите резултати в приобщаващото образование се постигат, когато семейството, образователната институция и обществото работят заедно. Това без съмнение налага активно участие и на общността, защото тя създава най-общия контекст, в който живеят и учат децата. Приобщаването на всяко дете е в силна зависимост от всички хора, които живеят и работят в административния район, в който се намира образователната институция. Ценностите на семействата, обществените лидери и други членове на общността са важни за приобщаване на всички деца в образованието и за успеха им. Общността е най-добрият сътрудник при включване първо в образованието и впоследствие – в обществото. Ето защо насърчаването на взаимно поддържащи връзки между училищата и общностите е ценен ресурс за утвърждаване на приобщаващото образование. От особена важност е между образователните институции, семействата и общностите да се приеме и утвърждава принципът на партньорство, да се подобри сътрудничеството между тях и да се разшири обхватът на участниците и дейностите, насочени към популяризиране на идеите на приобщаващото образование като адекватен отговор на правата на децата, ликвидирани на дискриминацията и изключването.

IV. МЕРКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ОБЩА И ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ:

Мерки за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на учениците:

- I. Ранно оценяване на потребностите от подкрепа за личностно развитие**
  1. Ранно оценяване развитието на ученика и на риска от обучителни затруднения.
  2. Определяне на необходимост от допълнителни подкрепа за ученици, които не владеят български език.
  3. Оценка на индивидуалните потребности за предоставяне на допълнителна подкрепа.

II. Осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие в училището

1. Гарантиране участие и изява на всички ученици в училището.
2. Включване в дейности за ранно оценяване, с оглед превенция на обучителните затруднения.
3. Организиране на дейности за стимулиране развитието на личностни качества, социални и творчески умения, занимания по интереси, участие в проекти, програми, форуми и в други изяви.
4. Библиотечно-информационно обслужване.
5. Поощряване с морални и материални награди.
6. Кариерно ориентиране на учениците.
7. Изграждане на позитивен организационен и психологически климат, включително чрез психологическа подкрепа.
8. Предоставяне на логопедични консултации, като превенция на комуникативни и обучителни затруднения.
9. Изготвяне на анализ и оценка на индивидуалните потребности на учениците, с цел установяване на необходимост от допълнителна подкрепа.
10. Изготвяне на индивидуален план за действие в случаите на необходимост.
11. Екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти.

III. Изграждане на позитивен психологически климат

1. Създаване на условия за сътрудничество, ефективна комуникация и отношения между всички участници в образователния процес.
2. Предоставяне на методическа помощ на учителите за превенция на насилието и за преодоляване на проблемното поведение на децата и учениците.
  1. Организиране на дейности за превенция на агресията и мотивация за преодоляване на проблемното поведение.
  2. Прилагане на координирани и последователни усилия за осигуряване на благоприятна образователна среда и своевременно решаване на възникнали конфликти.
  3. Групова работа с ученици; кризисна интервенция.

4. Поддържане на непрекъсната връзка и взаимодействие с родителите на учениците за справяне с проблемното им поведение и приобщаване към средата на училището.
5. При случаи на неизпълнение на задълженията, оказани в ЗПУО, след изчерпване на всички механизми на въздействие се налагат санкции според конкретния случай.

Мерки за осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата:

I. Оценяване на индивидуалните потребности на ученика за осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие.

1. Издаване на заповед от директора за сформирание на Екип, който да изготви оценка на ученика.
2. Изготвянето на оценката на индивидуалните потребности се извършва в съответствие с чл. 22 и чл. 187 от ЗПУО.
3. Оценката на индивидуалните потребности се извършва от следните специалисти: психолог, логопед и ресурсен учител, в зависимост от конкретния случай
4. Оценката на индивидуалните потребности се извършва в срок от един до три месеца от началото на учебната година, при установяване на такава необходимост
5. Оценката се извършва съобразно определена рамка за оценка на индивидуалните потребности.
6. При несъгласие с оценката, родителят има право да подаде заявление до Директора на Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование /РЦППО/ за повторна оценка на индивидуалните потребности.
7. При несъгласие на родителя за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие, директорът на училището писмено уведомява съответния отдел за закрила на детето с цел осигуряване на най-добрия интерес на детето.
8. Допълнителна подкрепа за личностно развитие се осигурява и предоставя съгласно план за подкрепа на детето, след извършена оценка на индивидуалните потребности на детето.

II. Осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие в училището.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се осигурява от училището.

2. Допълнителната подкрепа за личностно развитие се реализира чрез план за подкрепа на ученика.

3. Училището предоставя условия за равен достъп до образование, чрез осигуряване на достъпна архитектурна и физическа среда.
4. Училището изгражда при необходимост специализирана подкрепяща среда.
5. Училището предоставя достъпни средства за информация и комуникация.
6. Училището осигурява необходимите педагогически специалисти за допълнителна подкрепа.
7. Училището осигурява възможност за гъвкава и динамична организация на средата, според различните потребности на децата.
8. Училището осигурява при необходимост специализирани учебни програми.
9. Училището осъществява подкрепа за преход между отделните етапи, степени на образование на учениците в системата на училищното образование.

III. Екип за подкрепа за личностно развитие на ученика в училището

1. Екипът за подкрепа за личностно развитие се създава със заповед на директора за конкретно дете със СОП, с изявени дарби или в риск за всяка учебна година.
2. В екипа участват: психолог, логопед, ресурсен учител/специален педагог, както и други специалисти, според индивидуалните потребности на детето.
3. Екипът осъществява дейностите по допълнителната подкрепа за личностно развитие на детето.
4. Екипът за подкрепа за личностно развитие изготвя два пъти годишно доклад до Директора, съдържащ оценка за развитието на ученика, за постигнатите цели и за резултатите от обучението, за използваните педагогически средства и методи на работа.
5. Директорът на детската градина или училището изпраща копие от протокола с оценката и решението на екипа за подкрепа за личностно развитие за предоставяне на допълнителна подкрепа за детето или ученика със специални образователни потребности в регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование в 3-дневен срок от извършването на оценката за одобряване на предоставянето на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности.

Оперативни цели	Дейности	Срок за изпълнение	Очаквани резултати	Отговорник	Забелеска
1. Осигуряване на кабинети за оказване на допълнителна подкрепа на деца и ученици със СОП	Осъществяване на индивидуална и групова работа	Учебната 2022/2023 година	Обогатяване на образователната среда със специализирано оборудване, технически средства и дидактически материали	Директор	
2. Определение на координатор за осигуряване на подкрепа за личностно развитие	Организира и координира процеса на осигуряване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със СОП и обучителни трудности, деца в риск, надарени деца и др.	Учебната 2022/2023 година	Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със СОП и обучителни трудности, деца в риск, надарени деца и др.	Директор	
3. Създаване на екип за подкрепа на личностно развитие за всяко дете или ученик в случай на потребност предоставяне на допълнителна подкрепа	Екипът: - Идентифицира силните страни на ученика, затрудненията, свързани с развитието, обучението и поведението му, както и причините за тяхното възникване; - Извършва оценка на индивидуалните потребности на ученика; - Изготвя и реализира план за подкрепа;	Учебната 2022/2023 година	Оказване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици: - със специални образователни потребности; - в риск; - с изяви дарби;	Директор	
	- Извършва наблюдения и оценка за развитието на всеки конкретен случай; - Изпълнява и други функции, предвидени по държавния образователен стандарт за приобщаващото образование.		- с хронични заболявания.		

4.	Осигуряване на специалности спрямо индивидуалните потребности на децата и учениците	Назначаване на психолози, логопед	Учебната 2022/2023 година	Оказване на психологическа подкрепа, логопедична терапия, рехабилитация и консултации	Директор
5.	Осигуряване на ресурсно подпомагане в рамките на училището	Възлагане на часове на ресурсни учители, които да провежда ресурсното подпомагане и да си на разположение в училището	Учебната 2022/2023 година	Повишени резултати от обучението на учениците със СОП и обучителни трудности	Координатор
6.	Осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие	<ul style="list-style-type: none"> - Осъществяване на екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти; - Карьерно ориентиране на учениците; - Осъществяване на занимания по интереси; - Грижа за здравето; - Посвяване с морални и материални награди; - Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; - Превенция на обучителните затруднения; - Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; - Изготвяне на план за подкрепа на детето или ученика; - Допълнително обучение по учебни предмети при условията на ЗПУО; - Консултации по учебни предмети и допълнителни консултации по учебни 	Учебната 2022/2023 година	Създаване на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията на децата и учениците.	<p>Директор</p> <p>Координатор</p> <p>Учители</p> <p>Педагогически специалисти</p>

				предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове; - Логопедична работа с учениците; - Психологическа подкрепа.				
7.	Идентифициране на деца и ученици, които се изкудват от допълнителна подкрепа	- Анализ на информацията и наблюденията на обученето и развитието на всяко дете; - Оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците.	Учебната 2022/2023 година	Регистриране на деца и ученици, на които ще се оказва допълнителна подкрепа	Координатор, класни ръководители, специалисти			

8.	Изграждане на позитивен психологически климат в училищната среда	<ul style="list-style-type: none"> - Тренинги за експертна работа и групова сплотеност; - Оказване на диференцирана грижа за всички деца и ученици, създаване на доверие, сигурност и защита; - Отбелязване на Ден на толерантността; - Предоставяне на методическа помощ на учителите за превенция на насилството и за преодоляване на проблемното поведение на децата и учениците; - Организиране на дейности за превенция на агресията и мотивация за преодоляване на проблемното поведение; - Групова работа с ученици кризисна интервенция; - Поддържане на непрекъсната връзка и взаимодействие с родителите на учениците за справяне с проблемното им поведение и приближаване към средата на училището; - Организиране на „Дни на отворените врати“. 	Учебната 2022/2023 година	Създаване на условия за сътрудничество, ефективна комуникация и отношения между всички участници в образователния процес.	Директор Психолог Учители Педагогически специалисти

9.	Активно съдействие и подкрепа за професионално развитие на педагогическите специалисти	<ul style="list-style-type: none"> - Осигуряване на допълнителна квалификация на учителите и педагогическите специалисти за работа в мултикултурна образователна среда, включително за преподаване на български език на деца, за които той не е майчин; - Запознават с добри практики и работещи модели и технологии. 	Учебната 2022/2023 година	Компетентни учители и педагогически специалисти, които да взаимодействат активно с местната общност.	Директор	
10.	Развитие на силни страни и творчески умения на деца и ученици	Включването на деца и ученици от уязвимите групи в извънкласни и извънучилници дейности, кръжоци, ателиета, клубове и др.	Учебната 2022/2023 година	Осмисляне на свободното време и развиване на личностния потенциал на децата и учениците	Учители Учители в ЦДО	
11.	Стимулиране на личностни и яви на деца и ученици от уязвими групи	Участието на деца и ученици от уязвими групи в състезания, конкурси и олимпиади Организиране на конкурси Индивидуална работа с деца от уязвими групи Проектно ориентирано обучение на деца и ученици със СОП	Учебната 2022/2023 година	Развиване на личностния потенциал на децата и учениците Повишаване на резултати от обучението	Учители	
12.	Превенция на отпадането на деца и ученици от училище	Съвместни дейности с МКБППМН	Учебната 2022/2023 година	Намален брой отпадания ученици	МКБППМН Директор Психолог Педагогически специалисти Учители	
13.	Намаляване на дела на пресловременно напусналите училище	Въвеждане на практиката ученици-наставници, които да се грижат за децата и учениците от уязвими групи	Учебната 2022/2023 година	Сплотяване на учениците Създаване на приятелства Повишаване на резултати от обучението Социализация на децата, застрашени от отпадане	Директор Психолог Педагогически специалисти Учители	